

VI. VJERSKE ORGANIZACIJE

Odbor islamske vjerske zajednice Bijeljina*

Signatura fonda: BiH-ATKT/OIVZBi

Vremenski raspon građe: 1864 – 1962.

Količina građe: 235 knj., 7 kut. (4 d/m)

Sadržaj fonda:

Građa fonda sadrži rodne listove, odobrenja za ženidbu i udaju, vjenčane listove, smrtovnice, prijave o rođenjima i smrti, ostavinske rasprave, popise djece za upise u mektebi iptidaije u Bijeljini i Janji, popise mladića za regrutovanje, podatke o izvršenim vakcinacijama stanovništva, statističke izvještaje, budžete i završne račune vakufa, platne liste vakufskih službenika, vjeroučitelja i imama matičara u Bijeljini, itd.

Serije u fondu:

1. Opšta dokumentacija
2. Finansijska dokumentacija
3. Knjige

Valorizacija fonda: 3

Građa je nepotpuna (fragmentarna) i predstavlja samo dio poslova kojima se bavio ovaj odbor.

Jezik u građi: bosanski, srpski, hrvatski

Pismo u građi: latinica, ćirilica

Arhivistička informativna pomagala: AP

Stepen sredenosti: arhivistički sreden

Dostupnost: bez ograničenja

Vremenski raspon djelovanja stvaraoca fonda: (?)

Historijat stvaraoca fonda:

Od Odbora islamske vjerske zajednice Bijeljina 1981. godine preuzeta je veća količina građe kojoj je prijetila opasnost od uništenja. Prilikom sređivanja i obrade, utvrđeno je da je to samo jedan dio građe koji je nastao u radu ovoga odbora.

Vakufsko-mearifsko povjerenstvo Tuzla*

Signatura fonda: BiH-ATKT/VMPT

Vremenski raspon građe: 1909 – 1949.

Količina građe: 15 knj., 37 kut. (7 d/m)

Sadržaj fonda:

Građa fonda sadrži opću arhivu, okružnice, statistiku mekteba, statističke izvještaje, zapisnike sa sjednica, buždete džamija, urudžbene zapisnike, protokole i sl.

Serije u fondu:

1. Opća dokumentacija
2. Zapisnici sa sjednica
3. Protokoli

Valorizacija fonda: 3

Građa fonda može poslužiti kao izvor za izučavanje djelovanja i rada ove vrste institucije na području Tuzle.

Jezik u građi: bosanski, srpski, hrvatski

Pismo u građi: latinica

Arhivistička informativna pomagala: SP

Stepen sredenosti: nesređen (u toku arhivistička obrada)

Dostupnost: ograničena

Vremenski raspon djelovanja stvaraoca fonda: 1909 – 1949.

Historijat stvaraoca fonda:

Na osnovu naredbe Zemaljske vlade za BiH o postavljenju privremenih vakufskih komisija u kotarima, 1884. godine, u svakom okružnom i kotarskom mjestu, postavljen je kotarski vakufski medžlis pod predsjedništvom kadije. Medžlis je imao zadatak da istražuje i vodi evidencije cijelog vakufskog imanja u kotaru, vrši nadzor nad svim džamijama i vakufskim zgradama, učestvuje pri izdavanju vakufskih zgrada pod zakup i da vrši nadzor nad vakufskim upraviteljima i ostalim vakufskim službenicima. Medžlisi su, kao organi za informacije i posredovanja za upravu muhamedanskih vakufskih dobara, bili potčinjeni Vakufskoj komisiji u Sarajevu. Uzimajući u obzir molbe i želje muhamedanskoga pučanstva, 1894. godine Zemaljska vlada za BiH je izdala *Naredbu o vakufskoj upravi u BiH* ("Glasnik zakona i naredaba za BiH" od 1. avgusta 1894. godine) na osnovu koje, za nadzor pojedinih vakufa u BiH i za upravu bosanskohercegovačke zemaljske vakufske zaklade, formirano Zemaljsko vakufsko povjerenstvo u Sarajevu, kao vijećajuća i zaključujuća oblast, i Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo u Sarajevu, kao izvršujuća oblast. Njima su bila potčinjena kotarska vakufska povjerenstva, kao organi za pojedine kotare, i mutevelije, kao upravitelji pojedinih vakufa. Zemaljsko vakufsko povjerenstvo sastojalo se od predsjednika, vakufskoga nadzornika, tajnika, četvorice članova medžlis uleme, dvojice sudija Vrhovnog šerijatskog suda i po dvojice muhamedanskih odličnika iz svakog od šest okružja zemlje. U svim kotarskim mjestima, osim u Sarajevu, postojala su kotarska vakufska povjerenstva i sastojala su se od šerijatskog sudije, kao predsjednika, imama jedne tamošnje džamije, jednoga muderisa ili hodže jedne škole kotarskoga mjesta i dvojice muhamedanskih odličnika kotara kao članova. Franjo Josip I 1909. godine izdao je previše rješenje o statutu za autonomnu upravu islamskih vjerskih, vakufskih i mearifskih poslova u BiH na osnovu kojeg su organi vakufsko-mearifske uprave bili: džematske skupštine, džematski medžlisi, kotarska povjerenstva, sabor i saborski odbor, a naročita izborna tijela bila su kotarske skupštine i okružni izborni odbori. Najviši organ uprave bio je Ulema-medžlis koji se sastojao od Reis-ul-uleme kao predsjednika i četiri člana, a svi su morali boraviti u Sarajevu.

Godine 1930. kralj Aleksandar I je proglasio *Zakon o Islamskoj vjerskoj zajednici* na osnovu kojega svi muslimani u Kraljevini Jugoslaviji sačinjavali jednu samostalnu islamsku vjersku zajednicu pod Reis-ul-ulemom kao vrhovnim vjerskim starješinom ("Službene novine Kraljevine Jugoslavije" januara mjeseca 1930. godine). Godine 1936. *Zakonom o Islamskoj*

vjerskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije navode se organi zajednice: džematski medžlis, sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo, Ulema medžlis u Sarajevu i Skoplju, Vakufsko-mearifski sabor u Sarajevu i Skoplju sa svojim organima, saborskim odborima i vakufskim direkcijama i Reis-ul-ulema u Sarajevu sa svojim užim i širim Savjetom ("Sl. novine Kraljevine Jugoslavije", br. 74-XVI od 31. marta 1936. godine). Sastav ovih organa, kao i njihov djelokrug i nadležnost, propisani su Ustavom IVZ koji je objavljen 5. novembra 1936. godine ("Sl. novine Kraljevine Jugoslavije" br. 256-LXIV). U vjerskom i vjersko-prosvjetnom pogledu, IVZ su predstavljali: reis-ul-ulema, Ulema-medžlis, glavni i džematski imam, a u vakufsko-imovinskom pogledu Vakufsko-mearifski sabor sa svojim Saborskim odborom i Vakufskom direkcijom, Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo sa područnim mutevelijama i Džematski medžlis. Ustav IVZ, donesen 1947. godine, mijenjan je nekoliko puta, ali je potvrđena struktura, nazivi organa i hijerarhija Ustava iz 1936. godine. Godine 1959. novim Ustavom se objedinjuju kompetencije ustanova u jednu – Starješinstvo IVZ na području jedne republike.

Imamat džemata Tuzla*

Signatura fonda: BiH-ATKT/IDŽT

Vremenski raspon građe: 1911 – 1943.

Količina građe: 12 knj., 2 kut. (0,8 d/m)

Sadržaj fonda:

Građa fonda sadrži opću arhivu, prijave za prelazak na islam, protokole i urudžbene zapisnike.

Serije u fondu:

1. Opšta dokumentacija
2. Knjige

Valorizacija fonda: 3

Građa fonda može poslužiti kao izvor za izučavanje djelovanja i rada ove vrste institucije na području Tuzle.

Jezik u građi: bosanski, srpski, hrvatski

Pismo u građi: latinica

Arhivistička informativna pomagala: AP

Stepen sređenosti: arhivistički sređen

Dostupnost: bez ograničenja

Vremenski raspon djelovanja stvaraoca fonda: 1911 – 1949.

Historijat stvaraoca fonda:

Franjo Josip I je 1909. godine izdao previšnje rješenje o Statutu za autonomnu upravu islamskih vjerskih, vakufskih i mearifskih poslova u BiH na osnovu kojeg su organi vakufsko-mearifске uprave bili: džematske skupštine, džematski medžlisi, kotarska povjerenstva, sabor i saborski odbor, a naročita izborna tijela su kotarske skupštine i okružni

izborni odbori. Najviši organ uprave bio je Ulema-medžlis koji se sastojao od Reis-ul-uleme, kao predsjednika i četiri člana, a svi su morali boraviti u Sarajevu.

Na osnovu *Zakona o Islamskoj vjerskoj zajednici*, kojeg je 1930. godine proglasio kralj Aleksandar I, svi muslimani u Kraljevini Jugoslaviji sačinjavali su jednu samostalnu Islamsku vjersku zajednicu pod Reis-ul-ulemom kao vrhovnim vjerskim starješinom ("Službene novine Kraljevine Jugoslavije" januara mjeseca 1930. godine). Ustavom IVZ Kraljevine Jugoslavije regulisan je djelokrug rada i organi IVZ („Sl. novine Kraljevine Jugoslavije“, br. 256-LXIV od 5. novembra 1936. godine). Za svaki džemat, Ulema-medžlis je postavljao po jednog džematskog imama (u većim džematima, gdje je bila potreba, postavljao mu se još jedan ili više pomoćnika) koji je vršio sve vjerske funkcije u džematu.

Također, Ulema-medžlis imenovao je glavnog imama koji je vršio neposredni nadzor nad džematskim imamima za područje jednog ili više džemata (broj glavnih imama i njihovo područje djelovanja određuje Ulema-medžlis u sporazumu sa Vakufsko-mearifskim saborom). Područje Ulema-medžlisa u Sarajevu je imalo 6 izbornih okruga i to: Sarajevski, Tuzlanski, Banjalučki, Mostarski, Bihaćki i Travnički. Tuzlanski izborni okrug obuhvatao je srezove (povjerenstva): Tuzlanski, Bijeljinski, Brčanski, Vlasenički, Gradačački, Gračanički, Zvornički, Kladanjski, Maglajski, Srebrenički, Loznički, Podrinski, Jaderski i osječki. U Tuzli su sa Imamatom u službenom poslovanju bili usko vezani rudnici Kreka i Solina i Bušotina za naftu u Simin Hanu, jer je u istima bilo zaposleno oko 2/3 radnika islamske vjeroispovijesti. Imamat džemata u Tuzli prestao je sa radom 1949. godine na osnovu rješenja Gradskog narodnog odbora Tuzla.